

ŠVIESA

BALANDIS-GEGUŽĖ-BIRŽELIS

TURINYS

Pavasaris sentavėje. Eil. M. Kadugys	18
Dūdelė. Eileraštis. Paulius Širvys	18
V. Paukštys: rašytojas ir kovotojas. Rojus Mizara ..	19
Močiutė obelis. Eil. Paulius Širvys	21
Aistros taurė. Eil. Pregresas	21
Gydytojo patarimai. Dr. J. J. Kaškiaučius, M. D. ...	22
Ilgiausios tėvynės. Eil. Jonas Juška	23
Laimėjimai nugalėjimui daugelio ligų	24
Gyvenimas laisvoje šalyje. Pregresas	25
Mikolas Konstantinas Čiurlionis. J. Jozeliūnas	27
Kiek žmonių serga mūsų šalyje. F. Boris	28
Mirties laukiančio testamentas. as Venclova	29
Kovoje su proto ligomis	31
Amerikos mokyklose	32
Pažangos žygiuose. Eil. A. D.	32
Užmirštoji taurė. Eil. Paulius Širvys	32

30
A. Brownville Rd.
Pipiras, 1532

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba,
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

Pavasaris senatvėje

Kai vėl naujais rūbais puošiasi žemelė:
Atgimsta iš naujo kalnynai ir kloniai,
Skamba daugiabalsė sparnuočių dainelė,
Paliesdama jausmą dyvinai, maloniai.

Momentaliai grįžta pražuvus jaunatvė,
Kurią tu jautėjai kai sapną naktinį,
Priešais tave temsta tavo buties gatvė,
Nes tu jau žygiuoji žingsnį paskutinį.

Jaunystei praėjus tau galva nusviro,
Veidas sužymėtas senatvės vagomis.
Tiek daug dienų tavo pralėkė, pabiro
Besiiriant buties neramiom bangomis.

Apsiniaukę akys šviesos neįmato,
Sąnariai nelankstūs: išsekę, sustirę,
Apsilpusį kūną kai drugys nukrato,
Jau galva nuplikus ir dantys išbirę.

Nors dar bandai eiti kiek galvą iškėles
Bandai nematyti kašmarą naktinį,
Bet žinai, kad koją į grabą įkėles
Ir greit tau reiks žengti žingsnį paskutinį.

Tik gamta vienodai žygiuos kaip žygiavo:
Į vasaros laiką pavasaris keisis,
Rudeninės šalnų užgaus kaip užgavo,
Žiema įšaltėjus vėl į darbą leisis.

Niekas neištrūko, niekas nepabėgo:
Tasai, kuris gimė, tas mirti privalo,
Ir tas, kuris darbą pilnaširdžiai mėgo,
Ir tas, kuris grobė nuo paneigtų stalo.

Nors užžers kiekvieną taip kaip žiemą lapą,
Ir paliks išnykti amžinai uždarę,
O jeigu ką galim nusinešti į kapą,
Tai tik tiek, kiek liaudžiai esam gero darę.

Dūdelė

Bauboja kaimenė žaloji
Geltono rudens vakare,
Atloja šuneliai, atloja
Vaikystę piemens kepure.

Išdykėlė viesula sukas.
Atšniokia. Prisėda šalia.
Ir švilpia, ir švilpia padūkus
Baltųjų beržų tošele.

Pašvilpia. Patyli. Svajoja.
Tai verkia, tai plyšta juokais,
Našlaitė suskirdusiom kojom
Nubėga, nubėga laukais.

Ir lekia, ir krinta be kvapo.
Šaukiu — nepažįsta manęs.
Tik barsto ant motinos kapo
Pakastas šalnų ramunes.

Sustoki, dukrele malėjos,
Prabėgus tamsumą dienų
Ir ašarą savo iliejus
Skambėjiman mano dainų.

Tau savo milinę atskleisiu,
Neleisiu sugelti šalnom,
Ir viską ir viską atleisiu
Aš tavo akim mėlynom.

Bet lojo šuneliai, nulojo
Vaikystę piemens kepure.
Bauboja paklydus žaloji
Žvaigždėto rudens vakare.

Nutolo galvijų varpeliai.
Sužibo žibukai languos.
Manoji vaikystės dūdelė
Kažkur atsišaukia laukuos.

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizaras, A. Bimba, Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 2

Balandis-Gegužė-Birželis (April-May-June), 1956

Metai XXIII

V. PAUKŠTYS: RAŠYTOJAS IR KOVOTOJAS

ROJUS MIZARA

1956 m. balandžio 2 d. Miami mieste, Floridoje, mirė Vincas Paukštys, senas amerikietis lietuvis, ilgametis darbininkų judėjimo veikėjas ir žurnalistas.

Vincas Paukštys gimė 1880 m. lapkričio mėn. 6 dieną Senajame Daugelišky, švenčionių apskrity, gritelninko šeimoje. Motina pramokė jį skaityti maldaknygę, o kai Vincas sulaukė 9 metų amžiaus, tėvai išleido jį tarnauti pas buožes. Tarnavo, iki pasiekė 16 metų amžiaus. Bet jis buvo laimingas tuo, kad tarnaudamas pas buožes, buvo išsiderėjęs lankyti Senajame Daugelišky pradžios mokyklą, kur pramoko rusų kalbos ir rašybos. Jis daug skaitė.

— Gavęs iš mokyklos knygų, — kadaise jis sakė šiuos žodžius rašančiajam, — skaitydavau jas dideliu godumu; kai kurias skaitomų knygų dalis išmokau atmintinai.

Liepojuje tuomet caro valdžia statė tvirtumas, reikėjo daug darbininkų. Vyksta ten ir V. Paukštys. Dirbdamas, mokosi pas gimnazistus, kur tik papuola. Liepojuje tuomet buvo nemaža lietuvių moksleivių.

Neužilgo samdytojas jam duoda lengvesnį darbą — *time-keeperio* darbą. Jis suveda keleto šimtų darbininkų išdirbtą laiką, viską patikrina, suveda.

Čia bedirbdamas, susitikdamas klasiniai sąmoningesnius darbininkus, moksleivius, stu-

dentus, pats V. Paukštys tampa nenuorama; jis pradeda galvoti, jog caro valdžia žmonėms yra žalinga, kad ją reikia nuversti.

Kai prasideda 1905 metų revoliucija, V.

Vincas Paukštys

Paukštys grįžta tėviškėn ir aktyviai dalyvauja kovoje prieš caro valdžią. Jis areštuoja-

mas. Pirmiau laikomas švenčionių kalėjime, o vėliau perkeltas į Lukiškių, Vilniuje. Čia jį išlaikė apie aštuonis mėnesius.

Kalėjime jis susitinka su aukščiau už save prasilavinusiais žmonėmis ir iš jų mokosi: susipažįsta su marksizmo principais, lavinasi ir kitose mokslo šakose. Jam ypatingai norėjosi studijuoti matematiką.

Pagaliau iš Lukiškių kalėjimo jį išleidžia po 300 rublių kaucija, kurią sudėjo geri žmonės. Išsilaisvinęs, jis grįžta atgal į Liepoją ir bando gauti darbą, kur dirbo seniau, bet ten sužino, kad yra iš valdžios įsakymas jo nepriimti. Kadangi jis buvo gerai prasilavinęs, tai, ilgainiui, gauna jis raštininko vietą komercinės jūrininkystės mokykloje. Mokyklos direktorius buvo liberališkų pažvalgy, tad jis Paukščio iš darbo nepavaro.

Skaitytojo žiniai tenka priminti, kad iki 1906 metų Paukštys gyveno savo tikrą, Čibirą, pavarde. Įstodamas į Rusų Social-demokratų Darbininkų Partiją jis ten "Paukščiu" pasivadino ir ta pavarde gyveno iki savo mirties.

Dirbdamas raštininku, V. Paukštys padėjo daugeliui žmonių-partijiečių gauti dirbtinius "legalius" dokumentus, su kuriais jie galėtų kilnoti iš vietos į vietą arba išvykti į užsienį.

1908 metais raštinėn įsiveržia žandarai kratai daryti. V. Paukštys nusigąsta, — nusigąsta ne tiek dėl savo asmens, kiek dėl kitų. Viename krėsle jis turėjo įsitaisęs tam tikrą "kamputį", kur stovėjo paslėpti kai kurių veikėjų adresai bei dokumentai. Jei žandarams juos būtų pavykę pagrobti, eilė žmonių būtų atsidūrę katorgon.

Paukštys "svečius" priima mandagiai ir pats sėdasi tan "pavojingan" krėsle. Pagaliau žandarai jį vedasi iš raštinės žemyn, kamantinėja, tyrinėja. V. Paukštys sako jiems: Aš pamiršau raštinėje pinigų, bijau, kad jų kas nepavogtų — leiskite mane ten nubėgti. Jį paleidžia. Paukštys sugriebia dokumentus, sudrasko, įmeta juos į pečių ir sugrįžta.

Jis tampa suareštuotas ir įkištas į kalėjimą. Tie jo draugai, kurie žinojo apie krėsle laikomą slėptuvėlę, atvykę į raštinę, pamatę, kad dokumentų jau nebėra, buvo labai nusigandę, nes manė, kad žandarai juos sučiupo. Tik vėliau išaiškėjo, kaip viskas buvo.

Liepojaus kalėjime Paukščiui teko išbūti

apie aštuonis mėnesius. Per tą laiką jam buvo ruošama byla. Buvo surasta, kad jis rašęs tam tikrus anti-cariškus dalykus, kurie atsidūrė pas tardytoją. Byla perduodama Vilniaus apygardos karo teismui. Bet kadangi caro valdžiai buvo labai reikalingi pinigai, tai V. Paukštys iki teismo buvo paleistas po kaucija.

Įvyksta Paukščio teismas Vilniuje už 1905 metų veiklą. Jis nuteisiamas vieneriems metams kalėti, bet jis bylą apeliuoja į aukštesnį teismą. Pagaliau, adv. Janulaitis susipažįsta su jo kita byla, suruosta Liepojuje, ir pataria: "Spiauk ant visko ir bėk užsienin!.."

Paukštys pinigų kelionei neturi, bet turi gerai pažįstamų jūreivių ir net laivų kapitonų, kurie jam padeda prekybiniu laivu pabėgti į Angliją. Iš čia vyksta į Belšelį, Škotijoje, kur ėjo "Rankpelnis". Čia susipažįsta su Seno Vincu, su Vincu Rudaičiu, su kuriais palaikė draugystę iki savo mirties.

1911 metais atvyksta į Bostoną ir pradeda dirbti "Keleivy". Kiekvienam gerai žinoma, kaip "Keleivio" leidėjai išnaudodavo savo darbininkus — to paties paragauja ir Vincas Paukštys. Pagaliau jis gauna darbą adatų dirbtuvėje, o iš ten pereina dirbti "Laisvėn" — pirmiau zeceriu, o vėliau redakcijon.

"Laisvės" redakcijoje per kurį laiką dirbo redaktoriaus L. Prūseikos padėjėju, o vėliau — vyriausiuoju redaktorium. Tuoju po Pirmojo pasaulinio karo, Palmerio užpuolimų laikais, jis buvo areštuotas, bet neužilgo paleistas. Iš viso "Laisvėje" jis išdirbo virš 18 metų.

Redakcijoje dirbdamas, buvo susirgęs. Norėdamas atitaisyti sveikatą, V. Paukštys iš redakcijos pasitraukė ir stojo dirbti fabriką, kur išdirbo ilgoką laiką.

Sulaukęs virš 65 metų, jis išėjo pensijon ir abudu su savo žmona Anastazija nusitarė gyventi Miami, Floridoje, kur klimatas seno amžiaus žmogui yra palankesnis.

Bet neužilgo, paskustas kai kurių nenaudėlių, V. Paukštys ir čia buvo užpultas. Jis, mat, nebuvo Amerikos pilietis, tai valdžios agentai pasiryžo jį "už senus" griekus pakamuoti, o gal net ir išdeportuoti. Byla tęsėsi per keletą metų ir ji lėšavo V. Paukščiui nemaža: pinigais ir sveikata. Tačiau jis bylą

laimėjo, gaudamas teisę čia gyventi, kaip gyvena kiti žmonės.

Neužilgo, tačiau, po laimėjimo V. Paukštys susirgo, turėjo būti operuotas ant vidurių — operacija buvo pavojinga, ir velionis nebegalėjo išsigelbėti nuo mirties.

Jo palaikai buvo sudeginti krematorijoje 1956 m. balandžio 5 dieną.

Tokie yra patys ryškiausi bruožai iš Vinco Paukščio gyvenimo.

—::—

V. Paukštys buvo gabus žmogus. Jis mėgo rašyti, mėgo ir scenos mene dalyvauti. Be laikraštinio darbo, jis daug kartų vaidino visokiuose scenos mėgėjų statomuose veikaluose.

Jis dažniausiai pasirašydavo "švenčioniškio" slapyvardžiu. Daugiausia jis rašė "Laisvėje" — pirmiau kaip redaktorius, o vėliau kaip bendradarbis. Rašė jis vėlesniuojų metu ir "Vilniai", bet vis kitokiais slapyvardžiais.

Jis parašė stamboką knygą — "*Meilės laipsniai jų išsivystyme*". 1917 metais parašė nedidelę, bet tuomet svarbią brošiūrą "*Rusijos politinės partijos*". Jis išvertė lietuvių kalbon Knut Hamsuno apysaką "*Badas*", Pšebyševskio "*Velnio bažnyčia*", Lenino "*Kūdikystės kairumo liga komunizme*" ir Zosčenkos apysaką "*Mėlynoji knyga*" (pastaroji nebuvo knygoje išleista, o tik "Laisvėje" tilpo). Tai patys stambesnieji Paukščio literatūriniai darbai. Be jų, žinoma, jis parašė tūkstančius visokiais klausimais—ilgesnių ir trumpesnių—straipsnių.

V. Paukštys buvo draugiškas, kuklus, malonus ir darbštus žmogus, nuvaręs gilią vagą darbininkų judėjimo dirvoje.

Jis buvo pirmaeilinis visuomenininkas. Buvęs daug kartų visokiuose centriniuose komitetuose. Nebuvo jam per žema ir būti Literatūros Draugijos kuopų sekretoriumi.

Darbininkų judėjime, kaip matome, Vincas Paukštys išdirbo virš 50 metų. Dėl to jis turėjo ir nukentėti, bet kaip tik dėl to jis pasiliks darbininkams nepamirštamas ilgai, ilgai!

Močiutė obelis

Pernakt perkūnas tranko.

Per mielą naktį lis.

Ką supa taip ant rankų

Močiutė obelis?

Žalias šakas kapoja

Šveitrių žaibų ugnis,

Bet nieko ji neboja,

Vien gilina šaknis.

Mažytį — vaisių glaudžia,

Virpėdama stiebu.

Ir ašaros jos graudžios

Man žiba tarp žaibų.

Perkūnija nugriaudė —

Ji saulėj išsipraus,

Gaji kaip mano liaudis,

Gimimo ji stipraus.

Gimosios obelėlės,

Praūžusios audras,

Vien kambarinės gėlės

Ošimo nesupras.

Paulius Široys

Aistros taurė

Kai gyvenimo taurė prisipildo aistros,

Visi sielos planai nueina veltui,

Ir ateitis nešviesi, apsiiblausus,

Krūtinė kilnojas kaip laivas supamas

audros.

Ar aš ką dirbu, ar ką svajoju,

Vis jaučiu neramumą širdies,

Su liūdesiu visuomet kovojau

Nuo ryto iki pat nakties.

Kai nakties šešėliai uždengia taką,

Vėjas pučia dulkių stulpus,

Aš pažiūriu kur mėnulis teka,

Pro žaliuojančius medžių lapus.

Kai širdij muzikos stygos nutrūksta,

Mintys nugrimsta iliuzijų gelmėj—

Pažvelgiu aukštyn į erdvę žvaigždėtą,

Kur mirksi žvaigždutė man erdvėj.

Pregresas

Gydytojo patarimai sveikatos reikalais

J. J. KAŠKIAUČIUS, M. D.

*Širdis — jautrus organas, — atsiminkite tai gerai, tai nereikės dažnai ir be reikalo graužtis, rūpintis dėl bet kokio širdies krus-telėjimo ar durstelėjimo. Tabokiai, rūkyto-jai dažniau gauna tokių nemalonių patyrimų, ypač tokie rūkytojai, kurie turi savigo jaut-rumo tabokai ("tobacco sensitivity"). Šito-kiems rūkytojams gali bet kada užeit širdies mušimas, trukčiojimas, svaigumas, krūtinėj sunkumas, kad net kvapą užima, kai priilsti ar susijaudini. Net ir *elektrokardiograma* gali tuomet parodyt pakitimų, panašiai kaip įvyksta dėl tikro organinio širdies nusilpimo, kai susignyba vainikinės ("coronary") širdies raumens arterijos.*

Vainikinių širdies arterijų sutrikimai — rimta liga, — ir tai—žmogus galėtų ilgai ir naudingai pagyvent, jeigu tik jis būtų apdai-rus ir išmoningas. Kaip vainikinė liga ("*coronary disease*"), taip ir *nikotino* bei tabokos jautrumas gali sukelt vienokius požymius. Skirtumas tik toks, kad, pametus rūkymą, po kelių savaičių tokie liguistumai išnyksta, bet su organine širdies arterijų liga taip neesti.

Tačiau visuomet atsiminkite: ar jūs turite kokį ypatingą tabokai jautrumą ar neturite, rūkymas gadina kad ir sveiką širdį, gadina ir visą organizmą. Tai čia jūsų valia, nuo va-lios tvirtumo priklauso ir jūsų sveikatos būklė. Susivaldysite — gerai, nesusivaldysite—patys save kaltinkite. Tai aišku, kaip ant delno.

Širdis ir jūsų maistas turi itin tamprių ry-šių. Nereikia būtinai ir alergijos — ligūsto jautrumo. Ir be alergijos, dažnas žmogus ne-mėgsta kokio valgio, tai jau protingiausia to-kių valgių ir nevartot.

Čia nėra jokios griežtos taisyklės. Kiekvienas žmogus turi savo ypatumų ir privalo elgtis pritinkamai. Net ir gydytojas tau ne-gali taip lengvai pasakyti, ar tau kenkia, sa-kysim, ropės, ridikai, žirniai ar kopūstai. Tik tu pats, nuolatai mėgindamas, galėtum prieit išvados.

Žmogui, galbūt, bet koks valgymas gerai tiko ir jokių nemalonių nesukeldavo, iki jis pasiekė, sakysim, 50 metų. Tada jau gali prasidėti kokie negerumai nuo to ar kito val-gymo. Gali išryškėti net ir atvira alergija tam ar kitam valgymui, o pirma apie jokią alergiją jis nė girdėt nieko negirdėjo, nejuto.

Dalyko esmė štai kokia. Nuo tūlų valgių žmogui viduriuose susidaro *labai daug dujų*, ir skilvy ir giliau žarnose. Kur tos dujos be-būtų, jos sukelia daug nesmagumų, sutrikdo net ir širdies mušimą, išvaro jį iš normalių vėžių.

Tai grynas faktas, kad nuo dujų slėgimo į širdį, širdis sukruta, suspurda ir net kartais pasileidžia lėkt, tarytum pasibaidęs išgąsdin-tas arklys, ir tu jo paskui nesuvaldysi. Pir-miau gal tau jokie tokie "gazai", jokios du-jos širdies nesutrikdydavo. Tavo organai buvo lankstesni, gajesni, bet štai tu truputį senstelėjai, silpnesni ir jautresni tau pasida-rė ir viduriai. Ir tau jau nebetinka šioks ar toks valgymas. Tai tu geriau tokio ir nebe-vartok, jeigu pakartotinai pastebėjai nuo jo kokių negerumų.

Net ir širdies mušimas, "heart attack", "*tachycardia*" — greitaširdystė gali staiga žmogų suimt, vis nuo dujų sukilimo skilvy ar žarnose. Išpūsti viduriai slėgia į širdį, ne-duoda jai vietos, o širdis reikalauja, kad jai niekas nekliudytų jos ištikimo, nuolatinio, ne-perstojamo darbo. Jei ją sutrikdė dujos, šir-dis pasispardo ir išbėga iš vėžių. Pulsas ta-da gali mušt dukart greičiau: vieton 75 lekia po 140—150 dūžių kas minutė. Aišku, tai privargina ir pačią širdį ir visą organizmą.

O atgal tokios įsibėgėjusios širdies su bota-gu nepavarysi. Vaistai jos tada nepaveikia. Geriausia tai šalinti, prašalinti, *išvarinėti du-jas*, ir vėl ir vėl, pakartotinai — iš skilvio ir žarnų. Teisybę sakant, jei dujų daug neturė-si, arba jei dujas bet kada stengsies gerai prašalinti, tai išvengsi ir tokio mušimo ant-puolio.

Jeį supratai, kad tau kažkaip teko ką labai

negero užvalgyt, ir tu jau junti, kad viduriuose kyla revoliucija, tai tu jai padėk greičiau persirist. Kišk gerklėn pirštą, kutenk gomurį ir gerai išsivemk. Atsigerk šilto sūraus vandens, vėl gerklę kutenk ir dar pavemk. Tuoju paskui išjudink, išvalyk vidurius. Gali vidurius ir išsiplaut su šiltu muiliniu vandeniu, bet pakanka ir muilo įsidėt apačion. Paprasto baltojo muilo, piršto didumo supozitoriją (žvakutę), pašlapinęs, įstumk atvaron. Po keliolikos minučių žarna ir išjudins ir prašalins erzinausias medžiagas.

Suprask tik šią paprastą fiziologiją ir nesibaimink, nesinervink. Pats sau gali pasigelbėt.

Slėpinga mirtis dažnai įvyksta dėl nežinomų priežasčių, dėl nesurastų ir neišaiškintų priežasčių. Gyvename pasiutusio "civilizacijos" tempo laikotarpi. Tiek visokių nelaikių, pirmalaikių mirties nuotykių atsitinka, visokių prievartingų mirčių, dėl sužeidimų, sužalojimų, užgavimų, užmušimų! Dažnai esti, kad išviršinių kokio sužeidimo ženklų nė nesimato ir surast negalima, o žmogus negyvas, tai jis ir užrekorduojamas, kaip miręs nuo nežinomų priežasčių ("unknown causes").

Tačiau priežastys visuomet yra, tik jas sunku taip ūmai surast. Reikia kruopštaus, nuodugnaus tyrinėjimo. Žmogui kas *sudavė per galvą* kokiu plokščiu daiktu, gal su "pamušalu", gal su smėlio maišu. Nematyt jokių paviršutinių įbrėžimų, įpiovimų bei įdūrimų galvoj, o žmogus negyvas. Numirė jis dėl vidinio kraujo tekėjimo. Nuo buko galvos užgavimo bei sutrenkimo, sutrūko smegenų audiniuose mažytės gysliukės ir ėmė iš jų sunktis kraujas, kurs ir užspaudė, užslėgė smegenis: žmogus miršta...

Dideliuose miestuose, iš aštuonių prievartingos mirties nuotykių, bent vienas esti gydytojų neišaiškintas, nenustatytas. Šitai neseniai tapo patvirtinta kruopščiais tyrinėjimais bent 1000 tokių slėpingų mirimų. Visi iš pažiūros atrodė sveiki jauni žmonės, be matomų sužalojimo ženklų. Tiktai skrodimas, audinių piaustymas ("autopsy"), mikroskopinis tikrinimas galų gale parodė priežastį.

Netik galvos, bet ir nugarkaulio smegenų sužeidimas gali įvykt be jokių išviršinių žaizdų. Net ir viduriai — *pilvas* gali būt užgautas kokiu sunkiu buku daiktu, tai tik pasčiau, po kelių dienų ten pasidaro infekcija, apsikrėtimas, arba gal "šokas", sukrėtimas, sutrenkimas ("shock"), visuomet labai pavojingas daiktas, — jei nepastebėtas laiku, baigiasi fatalumais.

Šitokios rūšies galvos sužeidimai gali žmogų tik smarkiai pritrenkt, užgaut ("šokuot"). Žmogus gali po kelių dienų ir atsi-
gaivaliot, bet kas iš to? Tokiam belaimiui mirtis būtų buvusi daug geriau, negu paskui gyvenimas, kokio puskvailio, puspročio gyvenimas. Bet koks galvos užgavimas gali smarkiai pažeisti ir tūlas smegenų dalis, o to nebeatitaisysi.

Ilgiuosi tėvynės!

Jau penkios dešimtys metų sukako
Kaip aš iš tėvynės išvykau,
Ir atlankyti jos niekad neteko,
Nes kliūčių sulaikomas buvau.

Tuomet aš bėgau iš savo tėvynės,
Tai yra šalelės Lietuvos,
Kad apsisaugot nuo caro kankynės
Ir jojo budeliškos valdžios.

Ir nors daug laiko praėjo bebūnant
Amerikoj "aukso" šalyje,
Bet Lietuvą ir jos vietas gi žinant
Vaizduojas ji mano mintyje.

Atsimenu gi Butėnų kaimelį
Ir gryčią, kurioje gimiau,
Ir linksmą, gražų jaunimo būrelį,
Kur liaudiškas dainas dainavau.

Atsimenu kaip šventojoj upelėj
Su meškere gaudžiau žuvelės,
Ir kaip bėgiodamas žaliojoj pievelėj
Džiaugsmingai sau skyniau gėles.

Ir kai prisimena kraštas gimtinės
Ir dienos jaunystės nekalto,
Tai lieka liūdna, sunku ant krūtinės—
Ilgiuosi tėvynės Lietuvos!

Jonas Juška

LAIMĖJIMAI NUGALĖJIMUI DAUGELIO LIGŲ

Galimas daiktas, kad šiandien medicinos mokslas stovi prie pat slenksčio, kurį peržengus bus įžengta į naują tokios pat svarbos gadynę, kokią pasiekė fizikos mokslininkai, kuomet jie atidengė atomo paslaptis.

Visa eilė įvykių pabrėžia buvimą tokios galimybės. Šičia galima trumpai apibūdinti tik tris tokius išsivystymus.

Pirmutinis kalba apie sėkmingą virusų padalinimą į dvi sudėtines dalis. Virusai yra keistos, mažytės dalelytės, kurios stovi tarpe gyvosios ir negyvosios medžiagos ir kurios gali pagimdyti įvairybę ligų, pradedant paprastuoju "šalčiu" ir baigiant kūdikiškuoju paralyžiumi (polio). Dar taip labai neseniai virusus buvo taip sunku studijuoti ir pažinti todėl, kad juos buvo negalima išskirti, tai yra, atidalinti nuo tos medžiagos, kurioje jie randasi ir veikia.

Tačiau dabar biologijos chemikams pavyko sužinoti, kad virusas susideda iš dviejų skirtingų dalių, kurias galima vieną nuo kitos atskirti. Dar toliau: manoma, kad pavojingą virusą galima padaryti nepavojingu, jį padalinant į tas dvi dalis ir paskui nebeprileidžiant joms vėl susijungti. Tai galima atsiekti įvedant kitos medžiagos, kuri visiškai natūrališkai susivienija su viena kuria viruso dalimi.

Kitais žodžiais, čia mes turime visiškai naują kelią, kuris mus veda į nugalėjimą ne vieno kurio viruso, bet visų ligų virusų, — turime tokį kelią, kuris yra saugiausias iš visų iki šiol žinomų kelių.

Antrasis daug žadantis atradimas buvo paskelbtas Chicagoje Amerikinės Chirurgų Kolegijos susirinkime. Grupė mokslininkų iš Western Reserve Universiteto Clevelande pranešė mediciniam susirinkime, kad jiems pavyko atidengti buvimą žmogaus kraujyje tokios medžiagos, kuri turi ypatybę priešintis ne vienai kuriai ligai, bet visoms ligoms. Pirmiau buvo surasta, kad toji medžiaga, vadinama "properdin", smarkiai veikia pastojimui kelio užsikrėtimui bandymuose su gyvuliais. Buvo pastebėta, jog juo daugiau to properdino randasi gyvulyje, tuo geriau tas

gyvulys atsilaiko prieš ligą.

Pasėkoje vėliausių išradimų turime labai tvirtų įrodymų, kad tokia pat properdino įtaka yra kovoje prieš ligas žmonėse. Jei tas pilnai ir galutinai pasitvirtintų toliau tęsiant tyrinėjimus, tai mūsų gydytojai į savo rankas gautų nepaprastą naują priemonę. Jie, gydytojai, gali, suteikdami žmogui properdino, padaryti jį saugiu nuo įvairiausių ligų. Tokiame atsitikime nebereikėtų vartoti tokių skiepus, kuriais, kaip žinia, žmogus būna švelniai užkrečiamas perais ligos, nuo kurios norima žmogų padaryti saugiu.

Trečias nepaprastas medicininio mokslo laimėjimas liečia chirurgiją. Tas irgi buvo paskelbta minėtame Amerikinės Chirurgų Kolegijos susirinkime. Buvo raportuota, kad chirurgams pagaliau pavykę pakeisti žmogaus sugedusį inkstą sveiku inkstu!

Nuo seniausių laikų mokslininkai ieško galimybių pakeisti žmoguje sugadintus bei liguistus svarbiuosius organus sveikais organais. Iki šiol jiems visuomet tekdavo susidurti su didžiausiu, nenugalimu keblumu. Tokia jau žmogaus kūno "prigimtis", kad apsigynimui nuo iš lauko besiskverbiančių bakterijų, jis paleidžia į savo kraują srovę taip vadinamų "priešnuodžių". Nors tai labai keista, bet kaip tik šitą patį apsigynimo įrangą kūnas panaudoja ir tuomet, kuomet chirurgas bando įdėti naują organą vieton išimto, sugedusio. Tą naują organą priešnuodžiai atakuoja lygiai taip, tartum jis būtų ligą į jį, kūną, nešanti bakterija. Ir taip pat keista, kad iki šiol, iki neseniai padaryto pasėkmingo persodinimo inksto operacijos, kovą laimėdavo tie priešnuodžiai, sunaikindami naująjį organą.

Tačiau būtinai reikalinga storai pabrėžti tą faktą, jog minėta sėkminga operacija buvo padaryta labai nepaprastomis sąlygomis. Būtent: sveiką inkstą ligoniui suteikė jojo dvynukas brolis. O tai reiškia, kad jo visa kūno sudėtis buvo tokia pat, kaip ir ligonio. Nežinia, kas būtų atsitikę, jeigu inkstas būtų buvęs paimtas iš visiškai kito žmogaus.

(Tąsa ant 31 pusl.)

GYVENIMAS LAISVOJE ŠALYJE

PREGRESAS

Tarulis buvo biedno ūkininko sūnus. Jis skurdžiai augo ir daug vargo patyrė gyvendamas nedatekliuje. Vos pasiekęs septynioliktus metus, buvo priverstas eiti pas kitus ūkininkus uždarbiauti, kad badas į akis nežiūrėtų. Jis dirbdamas kitiems, dažnai svajojo: kad nors kokiuo būdu išvykti į turtingąją aukso šalį—Ameriką.

Pagaliau jo troškimai išsipildė. Buvęs jo geras draugas, kuris pora metų seniau buvo išvykęs į J. A. V. ir dirbo minkštosios anglies kasyklose, prisiuntė jam laivakortę.

Tarulis atvykęs į Ameriką pas savo gerąjį draugą, apsigyveno mažame kaimelyje kasyklų ribose, kur visi gyvennamiai vienodos išvaizdos, Pittsburgho anglies kompanijos pastatyti iš rupių stačių lentų, ir visi raudonai nudažyti. Tuose neva namuose žiemos didesniems šalčiams užėjus, mainieriams buvo nepakenčiama gyventi. Šaltas vėjas švilpdavo per sienų plyšius, kad naktimis net geriamasis vanduo užšaldavo storu ledu kibire virtuvėje. Namų šeimininkas su žmona ir vienuolikmetine dukrele miegodavo viename kambaryje, o kitame, didesniame, dviejose lovose miegodavo keturi įnamiai.

Mainieriai parėję iš kasyklų, suodini su šlapiais nuo prakaito drabužiais, aplipusiais anglies dulkėmis, pamainomis prausėsi viename dideliame mediniame cėberyje, kuris stovėjo arti prie anglimis kūrenamos krosnies virtuvėje. Ant krosnies nuolat virė garuodami du dideli puodai vandens. Retkarčiais atsitikdavo, kad visi penki mainieriai pareidavo iš darbo vienu laiku, tadgi vienas vyras nusirengęs nuogas, įlipęs cėberin prausėsi, o kiti laukdami savo eilės susėdę ant tuščių nuo parako dėžių kalbėjosi apie savo dienos uždarbius ir kitus nuotykius. Šeimininkė su savo vienuolikmete dukrele visiems nuogiems vyrams nuplaudavo suodinas nugaras. Kiti vyrai su nuogumu buvo apsipratę tarpe moterų ir jie nebijojo. Tik tai Tarulis savo gyvenime nepratęs prie tokių aplinkybių, pridengdavo delnu savo "sarmatą." Dėl to šeimininkė ir josios jaunametė dukrelė iš tokio Tarulio elgėsio gardžiai juokdavosi. Vieną kartą šeimininkė sako: Simonai! Ar tavo viskas kitaip, negu kitų vyrų, kad tu taip dangstaisi?...

Mainieriai nusiprausę pakabindavo savo purvinus drabužius užpakalyje krosnies, kad išdžiūtų.

Tarulis sunkiai mainose dirbo. Jis daugelį kartų matė, kai iš mainų mulais traukiamuose vežimuose veždavo į ligoninę sužeistus mainierius, o užmuštuosius pas graborių. Jis daug sykių matė užmuštų vyrų žmonas su mažais vaikais verkiančias. Jis pats porą kartų vos tik išgelbėjo savo gyvybę, kuomet mainose lubos sugriuvo.

Tarulis dar nepilnai suaugęs į vyrą, nuo sunkių darbų miegodamas lovoje blaškėsi į visus šonus, svidė savo suraižytas skaudamas rankas. Vieną kartą per miegus taip smarkiai tēkstelėjo per valgomąją šalia jo gulinčiam kitam įnamiui, kad tas greit pakilęs su kraujuotom lūpom stvērė Tarulį už gerkles, šaukdamas: Rupūže, už ką tu mane mušei?... Nor Tarulis teisinosi, kad tas įvyko jam sapnuojant, tačiau jo bendras netikėjimas, ir būdamas daug stipresnis, Tarulį skaudžiai apkūlė!

Sekamą dieną su perkalbėtoju Tarulis nuėjęs pas notarą, aprašė savo uždarbį mainose savo namų šeimininkui ir gavęs pinigų išvyko į Pittsburghą. Tenai jam pažįstami įprašė darbą į Westinghouse Air Brake Co. fabriką. Dirbdamas viršinėse Tarulis džiaugėsi ir tenkinosi gyvenimu. Per porą metų lankydamas vakarinę mokyklą, išmoko anglų kalbos ir rašybos. Tačiau užėjus dideliame nedarbui, jis buvo paleistas iš darbo su šimtais kitų darbininkų.

Laikui bėgant, Tarulis buvo priverstas vėl grįžti į tą patį minkštosios anglies kaimelį. Sugrįžęs greit gavo darbą kasyklose. Dabar Tarulis jau buvo kitoks, negu kuomet buvo atvykęs pirmu kartu iš Lietuvos.

Jis daug skaitė laikraščių ir žurnalų. Do-

mējosi unijomis ir darbininkų judėjimu. Jis gerai suprato mainierių vargingą buitį ir išnaudojimą. Todėl jis pirmutinis išdrįso tose kasyklose, kur pats dirbdavo, pradėti organizuoti mainierius į uniją.

Darbas buvo pavojingas, nes kompanija kiekvieną bandymą organizavimui unijos žiauriai nuslopindavo. Tačiau Taruliui pasisekė suorganizuoti septynis šimtus mainų vergų. Tiktai pora desėtkų atsisakė prisirašyti prie unijos.

Tarulis susisiekdavo ir su kitų mainų organizatoriais, kurie jau keletą metų turėjo stiprią uniją ir jau buvo išsikovoję daug geresnes darbo sąlygas ir aukštesnį užmokestį, negu Pittsburgh Coal Co. darbininkai. Tarulis tapo išrinktas unijos pirmininku ir organizatoriumi. Susirinkimus laikydavo vasaros laiku krūmuose ant kalno slapta. Džiaugėsi Tarulis užėmęs unijos dvi aukštas vietas. Ne užilgo jis apsivedė su gražia lietuvaitė, vostik atvykusia iš Lietuvos, ir gėrėjosi gyvenimu.

Patogiam laikui atėjus ir pasikalbėjus su kitų kasyklų unijos vadais, Tarulis nusprendė, kad jau pribrendęs laikas savo mainierius šaukt į streiką.

Sulaukus pirmos gegužės, kompanijos mainų sirena švilpė kai padūkus, šaukdama mainierius kasti anglį. Tačiau tiktai tuzinas iš septynių šimtų įėjo dirbti į mainų urvus.

Sekamą rytą šimtai pikietų apsupo kasyklas. Net ir moterys su mažais kūdikiais ant rankų maišėsi sykiu su vyrais. Mainų superintendentas pamatęs pikietų linijas, iš pikto ką nepasiuto! Jam su šnipų pagalba neilgai ėmė susekti didžiausią streiko vadą: vieną šiltoką dieną mainų superintendentas, pasikvietęs šerifą su jo pagalbininkais, gėrė karčiame per pusdienį. Ant stalo švaistėsi dešimtinės. Tarulis vakare parėjęs nuo pikieto pavargęs, ilsėdamasis kalbėjosi su savo jauna žmona apie praeitos dienos streiko nuotykius ir dalinosi įspūdžiais. Staiga kažin kas garsiai subeldė į duris. Tarulienė vos pravėrusi duris nustebo, pamačiusi netikėtus svečius. Šerifas su savo dviem pagalbininkais, laikydamas rankoje varantą, sušuko: "Ar čia gyvena Tarulis?" "Taip", prisiartinęs prie durų Tarulis atsakė. Šerifas išsitraukė iš ki-

šenės pančius, užmovė Taruliui ant rankų. Girtas būdamas murmėjo per nosį, vos liežuvį apversdamas: "Tu esi areštuotas už riaušių sukėlimą. Tu sukėlei didžiausią suirutę tarpe ramių gyventojų visoje apylinkėje. Už tai teisme turėsi pasiteisinti..."

Tarulienė nebegalėdama atlaikyti tokio didelio širdies sukrėtimo, parkritusi ant grindų apalpo. O Tarulį įsisodinę į senovišką uždara, arkliais traukiamą bričką, nusivežė į kalėjimą.

Važiuojant, girti šerifo deputatai daužė Tarulio galvą švininėmis buožėmis, kad jo kiaušo kaulų šipuliai susimaišė su plaukais ir su sukrečėjusiu krauju. Atvežę prie kalėjimo vartų, išmetė pusgyvį ant akmenimis grįstos aikštės. Šerifas dar priėjęs spardė batais Taruliui į šonkaulius, į dantis, o Tarulis gulėdamas be žado nesujudėjo, nė nesudejavo. Jis įneštas į kalėjimo ligoninę už keleto valandų atsiskyrė su šiuomi pasauliu... Ir sekamą dieną tapo palaidotas kapinėse, kur visus kalėjime mirusius laidoja...

Tarulio žmona, išgirdusi apie savo vyro tragišką mirtį, verkdamas draskė pirštais savo geltonas kasas. Kiek nusiraminsi, pranešė unijos advokatui. Advokatas pareikalavo teismo, kad nubaustų žmogžudžius. Tačiau šerifas su savo pagalbininkais teisme liūdiavo, kad mirtis įvyko iš paties Tarulio, nes vežant jį į kalėjimą surakintą, jis paprašęs cigareto užsirūkyti. Kuomet jam pančius nuėmė nuo rankų, Tarulis sprukęs per duris, norėdamas pabėgti. Bet, nakties tamsoje šokdamas pataikė galva į akmenį ir mirtinai susižeidė, persiskeldamas sau galvą.

Apskrities prokuroras ir teisėjas patikėjo šerifo liudijimams ir išteisino žmogžudžius.

Po teismo, už keleto dienų, nakties laiku atvyko baltom skraistėm apsivilkę keturi maskuoti vyrai ir pareikalavo, kad Tarulienė už poros dienų išsinešdintų iš minkštosios anglies apielinkės. Tačiau Tarulienei tas buvo jau per daug. Būdama sukrėsta nuo savo vyro žiaurios mirties ir dar ku-klus klanų išgąsdinta, gavusi širdies priepuolį, mirė savo geros kaiminkos glėbyje.

MIKOLAS KONSTANTINAS ČIURLIONIS

(Ryšium su 80-osiomis gimimo dienos metinėmis)

J. JUZELIŪNAS

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis yra vienas iš tų Lietuvos kultūros veikėjų, kurio vardas senokai tapo plačiai žinomas už krašto ribų. Didžiai talentingas, bet giliai prieštaringas kūrėjas — dailininkas ir muzikas, jis atliko nemažą darbą vystant lietuvišką meną. Su jo vardu yra susijusi lietuviškos profesionalinės ir ypač simfoninės muzikinės kūrybos pradžia, jis vienas iš pirmųjų pažvelgė į lietu-

M. K. Čiurlionis

vių liaudies dainą kaip gilus profesionalas. Čiurlionis — aktyvus chorų vadovas; jis muzikos sekijos steigimo prie lietuvių Dailės draugijos projekto autorius. Greta to Čiurlionis — garsus dailininkas, vienas iš lietuvių dailės pirmųjų parodų organizatorių, aukštai vertinęs liaudies dailę.

M. K. Čiurlionis gimė 1875 m. rugsėjo 23 d. Varėnoje. Vaikystę jis praleidžia Druskininkuose, kur ir vėliau dažnai pabuvodavo.

Pirmąsias muzikos žinias gavęs iš tėvo, savo specialųjį muzikos mokslą Čiurlionis pradėjo dar vaikystėje, kunigaikščio Oginskio orkestrinėje mokykloje Plungėje. Vėliau mokė-

si Varšuvos muzikos institute, kurį baigė 1900 metais. Savo kompozicines žinias papildė Leipcigo konservatorijoje. Po to gyveno Varšuvoje, kur dėstė muziką, vadovavo lietuviškam chorui, dirbo kūrybinį darbą. Gyvendamas Vilniuje, aktyviai dalyvauja kultūriname gyvenime. 1909 m. jis persikelia gyventi į Peterburgą. Sunkios materialinės sąlygos, įtemptas darbas suardė jo sveikatą. Čiurlionis mirė 1911 m. balandžio 9 d.

Svarų indėlį M. K. Čiurlionis įnešė į lietuvių muzikinę kultūrą. Jis — vienas stambiausių mūsų muzikų, kurio kūryba įeina į klasikinį lietuviškos muzikos fondą. Ji yra labai įvairi: apie 100 kūrinių fortepijonui, 2 stambios simfoninės poemos ("Miške" ir "Jūra"), kantata chorui su orkestru, styginis kvartetas, apie 60 harmonizuotų liaudies dainų ir kt.

Jo muzikinės kūrybos vertę apsprendžia gilus liaudiškumas, ryškus originalumas. Lietuvių liaudies daina yra įprasminata ištisoje eilėje Čiurlionio veikalų, tiek smulkiuose miniatūriniuose, tiek ir simfoninėse formose, įvedant liaudies dainas į sudėtingą simfoninių veikalų architektūrą. Su didele meile Čiurlionis kalbėjo apie liaudies dainas: "Įsitikinęs esu, — rašė jis, — jog kiekvienas iš mūsų lietuvių-kompozitorių gelmėje jaučia savo dainų grožybę. Bet to prigimtojo jausmo dar maža, kad komponuojant nesuklystumei..., reikia nuolat studijuoti dainas, kurių mums netrūksta".

Čiurlionis harmonizavo visą eilę puikių lietuvių liaudies dainų, kurios mėgiamos bei plačiai dainuojamos ir šiandien. Jis populiarino liaudies kūrybą. Iš jo harmonizuotų dainų paminėtinos: chorui — "Oi, lekia lekia gulbių pulkelis", "Sutems tamsi naktuzėlė", "Siuntė mane močiutė" ir kt., fortepijonui — "Bėkit, bareliai" ir kt.

Kalbant apie Čiurlionio muzikinės kūrybos pobūdį, reikia pažymėti, kad jai būdingas gi-

lus nuoširdumas, filosofinis susimąstymas. Išraiškos priemonių rate dažnai sutinkame melodizuotus balsų vedimus.

Drauge tenka pabrėžti, kad nuotaikos ir charakterio pažiūriu Čiurlionio kūryboje yra būdingas kai kuriais atvejais akcentavimas tamsesnės, tragiškosios garsų sferos. Tragiškosios filosofinės nuotaikos, ryškiai pasireiškiosios Čiurlionio muzikiniuose ir ypač tapybos kūriniuose, buvo, be abejo, atspindis nuotaikų tos dalies buržuazinės inteligentijos, kuri, būdama atitrūkusi nuo revoliucinės darbo liaudies kovos, po 1905 m. revoliucijos pralaimėjimo pergyveno gilią idėjinę-dvasinę krizę.

Pagrindinį dėmesį Čiurlionis skyrė instrumentinei muzikai, kur pasireiškė kaip talentingas kūrėjas. Greta gausių kūrinių fortepijonui jis parašė dvi stambias simfonines poetas — „Jūra“ ir „Miške“, kurios liudija apie kompozitoriaus puikų sugebėjimą apvaldyti plačią simfoninę erdvę. Šios poemos, — pirmieji tokio pobūdžio kūriniai lietuvių muzikoje, — yra labai reikšmingos visos lietuvių simfoninės muzikos išsivystymui. Simfoninėje poemoje „Miške“ jis atkūrė nuostabius lietuviško miško vaizdus. Šis veikalas pasižymi ramumu, didingumu. „Jūroje“, greta spalvingo, lyriško peizažo, kompozitorius atkuria dramatinį žmogaus pergyvenimus, prieštarų jausmų stichiją. Simfoninė Čiurlionio kūryba tarybinių žmonių yra mieliai klausoma.

Plačiai žinomas Čiurlionis kaip dailininkas. Čiurlionio-dailininko kūryba laukia rimto mūsų dailės žinovų išgilinimo ir nagrinėjimo. Reikia ryžtingiau ir drąsiau imtis darbo, siekiant artimiausiu laiku marksistiškai įvertinti Čiurlionio dailės kūrinius, aiškinant tai, kas yra artima ir priimtina joje tarybiniam žmoniui, ir tai, kas svetima, atmetina. Tai svarbus uždavinys įvertinant lietuvių kultūrinį palikimą.

Tačiau man, kaip muzikui, čia tik norėtusi pastebėti, kad Čiurlionio sonatos ir kiti cikliniai paveikslai yra lengvai suprantami žmoniui, gerai žinantiesiems muzikos meno dėsnius, nes tematinis cikliškumas pačioje esmėje yra artimas garsų meno principams. Kovą tarp tamsaus ir šviesaus pradų — tai pa-

grindinė Čiurlionio sonatų temo. Tas pačias problemas, pavyzdžiui, sprendžia muzikos klasikais. Šiuose Čiurlionio paveiksluose jaučiami įvairūs žmogiškų jausmų registrai: matome didvyrišką „Šaulį“ arba tragišką „Saulės sonatos“ finalą ir pan. Į tai, mano manymu, reikėtų atsižvelgti nagrinėjant jo kai kuriuos dailės kūrinius.

Visa tai, kas geriausia M. K. Čiurlionio kūryboje, Lietuvos darbo žmonės reikiama įvertina ir priima.

Kiek žmonių serga mūsų šalyje

Daug yra priežasčių dėl ligų iš prigimties, tą mes gerai žinome. Dažnai tėvai yra kalčiausi. Tačiau daugybė ligų nėra nuo tėvų paveldėta. Sulyg mano įvairių tyrinėjimų ir rekordų, kurie mane pasiekia, tai mūsų turtingoje šalyje serga daugiau kaip 39,000,000 žmonių. Tikriausiai pasakius, kiekvienas trečias žmogus po biskį sirguliuoja. Štai keletas pavyzdžių:

Dėl blogos širdies ir kraujo cirkuliacijos serga	14,000,000
Arterijų ligomis	10,104,000
Alkoholyste	3,000,000
Proto ligomis	3,400,000
Apoplekija	1,800,000
Vėžio liga	1,700,000
Akių ligomis	1,700,000
Parkinsons liga	1,250,000
Smegenų paralyžium	500,000
Džiova	400,000
Daugeriopais sukietėjimais	2,500,000
Raumenų ligomis	200,000

Į šią statistiką neįeina ligoniniai, kurie negirdi, negali kalbėti, nelaimių užgauti, serga vaikiškuoju paralyžiumi, galvos skaudėjimu, odos ligomis, vidurių užkietėjimu, moterų gyvenimo permaina, senesnieji vyrai turi nesusipratimų su pūslės obstrukcijomis ir tt. Taipgi šion statistikon neįeina tokie ligoniniai, kurie serga dėl stokos maiste vitaminų, hormonų, cukrine liga, alergija, mažakraujyste, aukštu kraujo spaudimu, dantų ir burnos ligomis.

Dr. J. F. Borisas

MIRTIES LAUKIANČIO TESTAMENTAS

ANTANAS VENCLOVA

Leonas Skabeika buvo vienas tų mūsų rašytojų, kurie mirė, tesuspėję pasakyti vos pirmąjį savo žodį. Jo palikti kūriniai rodo, kad tai buvo didelio talento poetas. Jis atėjo į literatūrą tuo metu, kai mūsų liaudies išsivadavimas buvo dar toli. Lietuvių liaudį engė klerikalai, o 1926 m. gale valdžią į savo rankas pagrobė fašistai. Atviras teroras prieš darbo žmones ir jų vadovaujančią jėgą — komunistų partiją žymi šį tamsų ir niūrų mūsų istorijos laikotarpį. Lietuviškoji buržuazija turtėja ir drauge pūva, seniai nebe-

moje žemaičių provincijoje, neišgyvenęs netgi 32 metų, neturto nukamuotas, džiovos pribaigtas.

Kada 1925 m. atvykau į Kauną, norėdamas stoti į universitetą, man jau buvo žinomi L. Skabeikos eilėraščiai, spausdinti jaunimo spaudoje. Jie žavėjo mane savo revoliucine patetika. Aš jais domėjausi juo labiau, kad ir pats mėginau rašyti eilėraščius. Kad ir neaiškiai, jie reiškė protestą prieš esamąją santvarką, prieš "pūvančius stabus":

Praskynę kelią į rytų
Raudoną šaļį, mes laisvi
Didžia dvasia, —
Nė žingsnio, vyrai, vakarop! —
Kol kraujas verda širdyse,
Mūs laisvi žingsniai tesutreps
Ant kelio pūvančius stabus,
Ir broliais žengsime angon
Išgirsti skambančius varpus!

Aukom atpirksim dygų kelią,
Pirmyn, kas vėliavą dar gali
Į dangų kelt!

Universitete mudu greitai susidraugavome. Savo metu jau esu rašęs apie šią draugystę. Dabar kažkodėl ypač ryškiai atsiminiau mūsų bendro gyvenimo epizodą iš 1926 m. Mudu gyvenome labai sunkiai, aš vaikščiojau po Kauną, išmestas iš žemės ūkio ministerijos, kur prieš tai turėjau raštininko vietą, o L. Skabeika vertėsi kažkokiomis pamokėlėmis. Mudviejų rašomi eilėraščiai neduodavo mums pajamų nė cento, ir pietus pigioje studentų valgykloje mudu valgydavome, jei viskas gerai sekdavosi, tik kas kelinta diena, o jeigu ištikdavo dar kokie nors ypatingi nepasisekimai, tai nevalgydavome jų ištisomis savaitėmis. Rodosi, Leono pakviestas, aš visą savo mantą, kuri puikiai tilpo menkame lagaminėlyje, iš žaliakalnio persimešiau į Senamiestį. Ten, Daukšo gatvėje, viršum miltų krautuvių buvo nemažas studentų bendrabutis, daugiau sia "ateitininkų" gyvenamas. Patį paskutini

Leonas Skabeika

tekusi bet kokių idealų, kurie pateisintų jos egzistavimą. Pūva taip pat ir buržuazinis menas bei literatūra. Tik geriausiai lietuvių meno ir literatūros atstovai aistringai ieško kelio iš buržuazinės balos, kelio, vedančio į tarnybą savajai liaudžiai ir į liaudies kovą dėl laisvės. Petras Cvirka ir Salomėja Nėris jau tuo metu atsistoja priešakyje tų literatūros jėgų, kurioms buvo lemta pasakyti ne tik ryškiausią pažangiosios, bet ir tarybinės mūsų literatūros žodį. Leonui Skabeikai, deja, nebuvo skirta sulaukti tarybinių laikų — jis mirė 1936 m. sausio 22 d. toli-

kambarį koridoriaus gale buvo užėmę du bedieviai — Leonas ir dar vienas studentas. Kambaryje buvo pakankamai vietos dar vienai lovai, ir mes visi trys greitai sudarėme glaudžią kompaniją, kuri labai nepatiko bendrątyje gyvenantiems klerikalams. O atmosfera buvo karšta, nes artėjo rinkimai į seimą, ir klerikalai atvirai grasino mus "išpiausia" kaip "tautos priešus", nes tik save laikė tikrais patriotais.

Mūsų gyvenimas čia, nieko nepaisant, buvo gana linksmas. Mudu su Leonu rašėme eilėraščius ir visokius straipsnius, kurių daugelio niekas nespausdino, o vakare, sugulę į lovas, ilgai filosofuodavome apie poeziją ir spėliodavome apie būsimų rinkimų rezultatus. Mūsų trečiasis draugas pasakodavo idomius įvykius iš savo buvusios tarnybos kariuomenėje. Kai tik užgesindavome šviesą, pro skylę iš apačios, iš miltų krautuvų, imdavo lįsti žiurkės, ir greitai jos linksmiai šokinėdavo mums per galvas, tartum sportuodamos. Leonas pasiūlė sąmoningą būdą joms gaudyti: paimdavome lagaminą, prie jo pririšdavome ilgą špagatą ir jį nutėsdavome per visą kambarį. Išgirde, kad žiurkės jau liuksio po kambarį, špagatą patraukdavome, lagaminas užeidavo ant skylės grindyse, žiurkės negalėdavo išbėgti atgal, ir mes pašokdavome iš lovų. Prasidėdavo tokia žiurkių medžioklė, jog per naktį mes jų batais bei kitais daiktais ištvatindavome kartais netgi keliolika. Nakčiai kambario duris trečiasis mūsų draugas ne tik užrakindavo ir užrišdavo virvėmis, bet dar užbarikaduodavo taburetėmis ir kitokiais griozdais, nes jis rimtai buvo įsitikinęs, kad iš klerikalinių peštukų visko galima laukti.

Rinkimai praėjo, nieko gero neatnešę mūsų liaudžiai. 1926 m. pabaigoje įvyko žinomas perversmas. Didelė dalis visokių liberalų, klerikalų, socialdemokratų metėsi tarnauti naujam, šlykščiam prievartos režimui. Geriausieji inteligentijos atstovai ieškojo kelių liaudžiai jos kovoje dėl laisvės.

Leonas Skabeika, labai sunkių gyvenimo sąlygų palaužtas, susirgo džiova. Jis gydėsi Aukštoje Panemunėje, ties Kaunu, džiovininkų sanatorijoje. Mudu retai besusitikdavome. Tuo metu man į rankas pakliuvo jo eilėraštis "Žodis dėl literatūrinės akcijos". Jį gavau,

rodos, jau po to, kai fašistinė cenzūra likvidavo "Trečio fronto" žurnalą. Eilėraštis mane nustebino: jis skambėjo stipriai ir naujai, jis rodė, kad L. Skabeika pradeda nugalėti simbolistinę savo poezijos formą, kad jo kūryboje ima skambėti kažkokia majakovskiška gaida.

Gyvenimas — didelė akcija!

Gyvenimo jaučiam toną!

Kas mėgstat visokią reakciją —

Prašom palikt garnizoną!

Kaip matyti iš jo išlikusių laiškų, rašytų buvusiems vienminčiams "varpininkams", L. Skabeika vis labiau išsivaduoja iš jų įtakos ir vis giliau ima suprasti gyvenimo eigos kryptį. "Į ateitį aš žiūriu labai optimistiškai, — rašo jis viename laiške, — tvirtai tikiu visuotiniu žmonių giminės pasveikimu, nors operacija ir neišvengiama".

Tolimoje drėgnoje provincijoje, visų užmirštas ir apleistas, ilgai merdėjo talentingas poetas, didžios sielos žmogus, kankinamai ieškodamas atsakymo į pačius svarbiausius mūsų epochos klausimus. Tik po L. Skabeikos mirties į mano rankas pakliuvo jo "Testamentas", kurį 1939 m. išspausdinau "Prošvaistės" almanacho III knygoje. Rodosi, kaip tik tų metų pradžioje Kaune įvyko literatūros vakaras, skirtas mūsų draugo trejų metų mirties sukakčiai paminėti. Vakaro metu pirmą kartą galingai suskambėjo poeto žodis iš anapus kapo. Susirinkusiems jis darė didžiulį revoliucionizuojantį įspūdį. Ir šiandien be gilaus susijaudinimo negaliu skaityti šio dokumento eilučių, tartum parašytų poeto širdies krauju:

"Brangūs draugai! Mirštu be baimės dėl būsimo gyvenimo fikcijos, tačiau su neišpasytu ilgesiu šio, tikrojo, kovos už visuotinę laimę gyvenimo, kurį, deja, per vėlai supratau ir tinkamai įvertinau, per ilgai beklajodamas įvairiais kapitalistinio individualizmo bei liberalizmo klystkeliais. Šiandien, kada sąmonė susiorganizavo naujoms pastangoms ir siekimai įsikūnijo plačiame, visuomeniniame socialistinėje visuomenės ideale, — liga jau baigia ardyti organizmą ir kas valanda vis labiau artina jį prie mirties.

Tad ką savo mirties akivaizdoje turiu aš

dar pareikšti? Jums, milijonai visame pasaulyje kovojančių vienintelių tikrųjų ateities draugų, priklauso paskutinis mano atsidusėjimas, paskutinė mano meilė ir paskutinė mano viltis...

Lenkiu galvą didžiajam Socializmo idealui!

Jums, praeities mano draugai, priklauso miręs mano tikėjimas į jūsų siaurąjį nacionalinį išganymą. Visu griežtumu nusigręžiu nuo jo!

Su visais jumis atsisveikinu amžinai, tikėdamas, jog kiekvienas padorus žmogus, kurio širdyje dega šviesios ateities meilė ir ilgesys, prisidės prie įkūrimo žemėje socialistinio pasaulio, kurio tikėjimą ir meilę nusinešu į kapą".

Nuo Leono Skabeikos mirties praėjo dvidešimt metų. Poeto draugams, kurie kadaise su juo tikėtai svajojo apie socializmą, šiandien duota laimė drauge su savąjo liaudimi statyti naują socializmo ir komunizmo pasaulį. Mes atsimename Leoną Skabeiką kaip šviesų, taurų žmogų, pirma laiko užgesusį žiaurioje buržuazinio gyvenimo nykybėje, kuriai pasmerkti savo poezijoje jis surado vien rūščius simboliškus griuvimo, dekadanso ir prakeikimo žodžius. Visa siela jis veržėsi į žmonijos atgimimą. Nei mes, nei ateinančios kartos neužmirš šios taurios sielos, šios grynios, kaip rasos lašas, asmenybės, šio poeto, sunkiai ir skausmingai ieškojusio kelių į žmonijos ateitį, į tikrąjį meno ir poezijos suklestėjimą, kuris tėra galimas tik socialistinėje ir komunistinėje visuomenėje.

Kovoje su proto ligomis

Labai mažai ir retai tekalbama apie protines ligas. O jų yra daug ir visos jos yra pavojingos. Apskaitoma, kad šiandien pat visoje šalyje (Jungtinėse Valstijose) randasi net devyni milijonai protinių ligonių. Jų prižiūrėjimas ir užlaikymas, jau nekalbant apie jų gydymą, kasmet suėda šimtus milijonų dolerių. Pav., tik vieneriais 1955 metais tik vienoje New Yorko valstijoje protinių ligonių užlaikymui ir prižiūrėjimui buvo išleista \$234,000,000! Gi Nacionalis protinio sveikatingumo komitetas paskelbė, kad visoje

šalyje protinių ligonių reikalams 1954 metais buvo išleista \$2,867,877,000!

Tad kaip neimsime, čionai turime be galo didelę ir svarbią problemą.

Tenka, tačiau, pastebėti, kad iki šiol palyginti mažai pastangų buvo dedama nugalėjimui šio Amerikos žmogaus priešo. Tik pastaraisiais laikais pradėta rimčiau susidomėti ieškojimu būdų ir priemonių protinių ligų gydymui. Per visą šalį, pavyzdžiui, 1954 metais tyrinėjimui protinių ligų buvo išleista \$10,000,000. Nors toli gražu nepakankamai, bet pradžia vidutiniai gera.

Šiomis dienomis dideliu džiaugsmu pranešama, kad jau esą pavykę išrasti bei pagaminti vaistus, kurie labai žymiai palengvins protinių ligonių prižiūrėjimo problemą. Ypač tingai tie vaistai pagelbėsią susidoroti su pavojingai protiniai susirgusiais. Tie vaistai yra raminančio pobūdžio. Jų paėmęs ligonis būna ramus, sukalbamas, prieinamas. Dar nepasakoma, kad kaip ilgai jie, tie vaistai, ligonyje veikia, padeda jam nusiraminti, — veikiausia tik trumpam laikui, bet ir tai skaitoma labai dideliu laimėjimu, labai svarbiu progresu.

LAIMĖJIMAI NUGALĖJIMUI LIGŲ

(Taša nuo 24 pusl.)

negiminingo ligoniui.

Nežiūrint to, mokslininkai deda daug viltų, jog šitas pavykęs inksto persodinimas reiškia, kad medicinos mokslas plačiai atsidarė sau duris į naujus atidengimus, kurie įgalins chirurgą pakeisti sugedusius ne tik inkstus, bet net tokius organus, kaip jėgnos ir širdis.

"F. P."

SENA MOKSLO ĮSTAIGA

Egipto universitetas yra vienas iš seniausių mokslo įstaigų visame pasaulyje. Ir tai yra didelis universitetas. Praėjusiais metais jame mokėsi 23,000 studentų. Iš jų 7,000 ėmė biznio kursus, 5,000 teisininkystės kursus, o apie 3,000 siekėsi medicinos moksle. Universitete darbavosi 1,500 profesorių bei instruktorių.

Amerikos mokyklose

Valdinis Cenzo Biuras paskelbė duomenis apie mūsų šalies mokyklinio amžiaus jaunimą. Pasirodo, jog šiemet turime rekordinį mokinių skaičių. Tik paskutiniaisiais ketveriais metais visokios rūšies mokinių skaičius paauugo 5,750,000.

Šiandien visose mokyklose mokosi 36,400,000 jaunuolių. Tikrai milžiniška skaitlinė. Iš to skaičiaus 30,000,000 mokinių lanko įvairias viešąsias ir 4,000,000 privatiškas mokyklas žemiau kolegijos. Apie 2,400,000 lanko kolegijas ir kitas aukštąsias mokyklas.

To paties Cenzo Biūro duomenys atidengia ir tragiškąją mūsų mokyklų sistemos pusę. Visur randamas trūkumas mokytojų ir mokyklų. Kad nors šiek tiek žmoniškiau aprūpinti visus vaikus mokyklomis, reikėtų turėti 370,000 kambarių daugiau, negu dabar turime. Jų gi nėra ir jų nestatoma pakankama kiekyje. Klasėse susikimšimas nesvietiškas. Mūsų jaunoji karta negauna tokio apmokymo, kokį turėtų gauti.

Šita tragedija padidėja dar ir ta prasme, jog nesimato jokio padėties pagerėjimo. Dar jinau turės pablogėti. Juk aišku, kad, augant gyventojų skaičiui, auga skaičius ir mokyklinio amžiaus jaunimo. Kasmet prisidės po milijoną ar daugiau vaikų. Jeigu nebesutelpa mokyklose nei tie vaikai, kuriuos dabar turime, tai kur pasidės tasai prieauglis?

Pažangos žygiuotė

Ne su staiga žiemos antplūdžiai praeina: Pavasario saulė ilgai turi veikti, Kol šalčio slėgimai, kol šalnos nueina, Kad vėl atgimimą žemynui suteikti.

Labai lėtai slinko pažangos kelionė, Stiprinama nuolat liaudies pastangomis, Pergalės laukimas, rytojaus vilionė, Visuomet judėjo kai jūra bangomis.

Kur liaudis apstojo už laimę kovoti: Areną užleido būtybei klastingai, Ten jos žygiui teko daug žingsnių nustoti, Kad užsibrėžimą pasiekti vaisingai.

Per laikus ilgiausius tos kovos alsavo: Gėso, tai liepsnojo, kėlėsi, tai slūgo,

Bet kartą kiekvieną daugiau spėkų gavo, Nes kovų už laisvę liaudis nepabūgo.

Ir nesiliaus niekad kova už gerovę, Tai kas, kad tą žygį skriaudėjai vis trugdo? Jie tuos kilnius siekius senai būt nukovę, Bet spėkos kovingos nuolatos jį ugdo.

Kaip grūdas pasėtas staiga neišdygsta, Diena be švitimo ant syk nepastoja, Taip pažangos siekiai iš kart neįvyksta, Vienok jos žygiuotė niekad nenustoja.

A. D.

Užmirštoji taurė

Vėjai žvaigždę užpūs,
Sodnų žiedą nuplėš...
Bus vestuvės, vai bus,
Ir armonika grieš.

Tu sėdėsi žvaliai
Prie jaunikio šalies.
Užmirštos nuošaliai
Nieks taurės nepalies.

Ir taip nieks nenutuoks,
Kas ten rymo tylus
Ir nematomas toks —
Nebylus, nebylus.

O jis viską matys,
Tavo juoką girdės,
Pažiūrės į akis,
Palinkės nuo širdies.

— Tenka skirtis jau mums, —
Ir giliai atsidus.
Kažkas girtas pastums,
Ir taurelė suduš...

Ir tarp vyšnių baltų
Praeitį prasiskleis,
Ir atspėsi gal tu,
Kas sudužo stiklais...

* *

Vėjai žvaigždę užpūs,
Žiburėlis užges...
Pasiimkim perpus
Mūsų meilės šukes...

Liks tau šukė skurdi.
O man — laikas eiklus
Grauš ir dildys širdy
Sudaužytus stiklus...

Paulius Širvys